

Список використаних джерел:

1. Талызина Е.Н. Основные направления информационно-психологической безопасности организации // Научная сессия МИФИ-2006. Сборник научных трудов. В 16 т. Т. 14. Международное сотрудничество. Информационное право. – М.: МИФИ, 2006.
2. Фурашев В.М. Питання законодавчого визначення понятійно-категорійного апарату у сфері інформаційної безпеки / В.М. Фурашев // Інформація і право: науковий журнал. – К.: НДЦПІ НАПрН України, 2012. – № 1(4). – С. 46–56.
3. Цимбалюк В.С. Окремі питання щодо визначення категорії «інформаційна безпека» у нормативно-правовому аспекті / В.С. Цимбалюк // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2004. – № 8. – С. 30-33.

Шовкова Л.В.

аспірант,

Полтавська державна аграрна академія

СТАН ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Згідно Національної доповіді «Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015», сільське господарство може стати джерелом високих темпів розвитку національної економіки. Так, зростання ВВП, яке обумовлене розвитком сільського господарства, щонайменше вдвічі ефективніше сприяє скороченню бідності, ніж зростання ВВП, отримане за рахунок інших галузей [1, с. 135]. Тому в сучасних умовах господарювання особливо актуальним є питання ефективності використання трудових ресурсів, адже достатня забезпеченість підприємств необхідними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, а також високий рівень продуктивності праці забезпечують підвищення ефективності функціонування підприємств будь-якої форми власності.

Окремі теоретико-методологічні аспекти ефективності використання трудових ресурсів висвітлені у роботах таких вітчизняних вчених як Л. Березіна, Д. Богиня, М. Болюх, В. Дієсперов, О. Єрмаков, О. Грішнова, Л. Михайлова та ін.

Трудові ресурси, у найзагальнішому вигляді, – це кількість постійних працівників, які зайняті на основному виробництві, та ті, які входять до складу підприємства за допоміжною та основною діяльністю. Високоякісна підготовка, перепідготовка персоналу, що сприяє розширенню спектру його фундаментальних та практичних навичок, є важливим фактором ефективної діяльності, підвищення продуктивності праці.

Для оцінки трудових можливостей країни, регіону чи галузі необхідно знати реальний стан їх трудових ресурсів, тобто дослідити ефективність їх використання, яка значною мірою залежить від змін кількісно-якісних їх характеристик [2, с. 173]. Так, аналізуючи загальну кількість населення країни як кількісну характеристику трудових ресурсів, можна сказати, що за чисельністю населення Україна займає 6 місце в Європі. Станом на початок 2015 р. на території країни проживало 42,9 млн. осіб.

Формування трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від чисельності сільського населення. Так, у структурі трудових ресурсів України на Полтавську обл. припадає 4,2% сільського населення, що в абсолютному виразі складає 553,3 тис. осіб (станом на 1 січня 2015 р.). Чисельність сільського населення в Україні за 2010-2014 рр. зменшилась на 1086,9 тис. осіб, а у Полтавській області – на 38,7 тис. осіб. Частка його в Україні у 2014 р. становила 31,2%, у Полтавській області – 38,7% [3; 4]. Протягом 2003-2014 рр. прослідковується негативна тенденція скорочення населення в Полтавській області, а також серед міського і сільського населення.

Одним із важливих етапів дослідження трудових ресурсів є оцінка рівня та ефективності їх використання.

Для комплексного дослідження трудових ресурсів визначені підходи до кількісної характеристики трудових ресурсів, зокрема: загальна кількість населення, кількість населення працездатного віку, кількість економічного активного населення [5, с. 119].

Якщо аналізувати динаміку чисельності населення України та Полтавської області за віковою структурою то можемо сказати, що і наявне, і постійне населення України у 2014 р. порівняно з 2011 р. скоротилося на 5,9%, а Полтавської області – на 1,9%. Сільське населення країни у 2014 р. становило 13,2 млн. осіб або 30,9% загальної чисельності, Полтавської області – 0,553 млн. осіб або 38,2%.

Показники вікової структури населення України та Полтавської області за досліджуваній період майже не змінилися. Так, на 1 січня 2014 р. серед всього сільського населення Полтавської області 66,2% припадає на населення у працездатному віці, 13,8% – на населення у віці, молодшому за працездатний та 20,0% – на населення у віці, старшому за працездатний.

Наступним етапом вивчення трудових ресурсів є їх оцінка за зайнятістю та трудовою активністю. Так, кількість економічно активного населення Полтавської області протягом 2011-2014 рр. поступово зменшувалася і у 2014 р. складала 681,2 тис. осіб, з них 602,9 тис. осіб – зайняте населення та 78,3 тис. осіб – безробітні. Кількість населення, зайнятого у сільському, лісовому та рибному господарстві зменшилась на 5,4%, а його частка у чисельності зайнятого населення протягом 2011-2014 рр. складає 20,0%.

Ступінь забезпеченості трудовими ресурсами безпосередньо впливає на процеси виробництва. Зокрема, від забезпеченості підприємства персоналом та ефективності його використання залежить обсяг і вчасне виконання робіт, ступінь використання устаткування, машин, механізмів і, як результат, – обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та інші економічні показники [3].

Проте, на думку багатьох вчених, базовим критерієм економічної ефективності використання трудових ресурсів є продуктивність праці та рівень оплати праці [2, с. 172] (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники ефективності використання трудових ресурсів
Полтавської області, 2011-2014 рр.**

Показники	Роки				2014 р. у % до 2011 р.
	2011	2012	2013	2014	
Виробництво продукції сільського господарства, млн. грн	14922,5	13399,8	16022,8	15520,4	104,0
Чисельність працівників, тис. осіб	632,1	621,8	579,8	524,7	83,0
Продуктивність праці в сільсько-господарських підприємствах на одного зайнятого, грн	23607,82	21550,02	27635,5	29579,57	125,3
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	2481,00	2850,00	2988,00	3179,00	128,1
Середньомісячна номінальна заробітна плата у сільському, лісовому та рибному господарстві, грн	1973,00	2199,00	2404,00	2631,00	133,4

Джерело: розраховано автором за даними [5]

За даними табл. 1, при поступовому зростанні розміру валової продукції сільськогосподарських підприємств на 597,9 млн. грн (або на 4%) та одночасному

зменшенні чисельності працівників, зайнятих у сільському господарстві на 107,4 тис. осіб (або на 17,0%), плати в Полтавській області протягом 2011-2014 рр. поступово зріс – з 2481,00 грн до 3179,00 грн або на 28,1%. Але розмір номінальної заробітної плати працівників сфери аграрного виробництва нижчий від рівня середньої у області, що можна вважати однією з причин низького рівня зайнятості населення в сільському, лісовому та рибному господарстві.

Формування оплати найманої праці є складним процесом взаємодії виробництва, ринку та інституційних структур суспільства. У процесі створення економічних благ виникає матеріальна, вартісна основа доходів основних факторів – праці і капіталу, що набуває грошової форми свого існування, взаємодіючи з ринковим середовищем.

В умовах становлення ринкової економіки в Україні процес формування оплати найманої праці має свою особливу специфіку, а результатом цього є не тільки низький розмір заробітної плати, але і високий рівень її диференціації в розрізі зайнятості за різними галузями економіки [6, с. 349].

Розглянемо залежність між номінальною, реальною заробітною платою, доходами населення та індексом інфляції у табл. 2.

Таблиця 2

**Динаміка заробітної плати, доходів населення
та індексів інфляції, 2011-2014 рр.**

Показники	Роки				Відхилення, +, -
	2011	2012	2013	2014	
Індекс номінальної заробітної плати, %	117,6	114,9	107,9	106,0	-11,6
Індекс реальної заробітної плати, %	108,7	114,4	108,2	93,5	-15,2
Доходи населення (у вигляді заробітної плати), млн. грн	529133	609394	630734	615022	+85889
Індекс інфляції, %	104,6	99,8	100,5	124,9	+20,3

Джерело: розраховано автором за даними [7]

Дослідження динаміки заробітної плати, доходів, і індексу інфляції вказує на високі темпи зменшення номінальної та реальної заробітної плати протягом 2011-2014 рр. Доходи населення (у вигляді заробітної плати), навпаки, зростали – протягом 2011-2014 рр. на 85889 млн. грн або на 16,2%. Характерною особливістю також є те, що протягом 2011-2013 рр. темпи зростання заробітних плат (номінальної та реальної), доходів населення значно випереджали темпи зростання індексу інфляції, а у 2014 р. – відставали. Це вказує на знецінення заробітних плат і є серйозною перешкодою в збереженні і відтворенні трудового потенціалу країни та області.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що трудові ресурси є одним із ключових факторів виробництва. Якщо розглядати ситуацію щодо наявності і використання трудових ресурсів, то слід зазначити, що в Полтавській області протягом 2003-2014 рр. чисельність наявного та економічно активного населення зменшилася. Однак, враховуючи зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства, продуктивність праці поступово зростає.

Для вирішення проблеми підвищення рівня зайнятості населення у сільській місцевості та його продуктивності праці необхідна дієва підтримка розвитку високопродуктивного агропромислового виробництва. Нині ця проблема є комплексною і вимагає впровадження на державному рівні системи заходів правового, економічного, соціального, медичного, освітнього та організаційного аспектів.

Список використаних джерел:

1. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь [Електронний ресурс] / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с. – Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/nandor2010_2015.pdf.
2. Кириченко К.Я. Ефективність використання трудових ресурсів у сільському господарстві Харківської області / К.Я. Кириченко // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 3. – С. 171-178.
3. Сільське господарство області у 2014 році. Статистичний збірник / [за ред. Л.М. Безхлібняк]. – Полтава: Головне управління статистики в Полтавській області, 2015. – 255 с.
4. Статистичний щорічник Полтавської області за 2014 рік / [за ред. Л.В. Калашник]. – Полтава: Головне управління статистики в Полтавській області, 2015. – 376 с.
5. Шило К.М. Кількісна та якісна характеристика трудового потенціалу: регіональний аспект / М.К. Шило // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013. – № 2. – С. 118-123.
6. Шульгінова Л. А. Державне регулювання заробітної плати в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення / Л. А. Шульгінова. // Теорія та практика державного управління. – 2012. – С. 348–356.
7. Україна у цифрах у 2015 році / [за ред. І.М. Жук]. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 239 с.